

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРИНЧЕНКА
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ «УНІВЕРСУМ»

Циклова комісія природничих дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

Олексій ЖИЛЬЦОВ

« » _____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ, ОХОРОНА ПРАЦІ
ТА ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ

для студентів

спеціальності

012 Дошкільна освіта

освітньо-професійної програми

Дошкільна освіта

освітньо-професійного ступеня

фаховий молодший бакалавр

Київ-2023

Розробник: Кравченко Наталія Володимирівна, викладач циклової комісії природничих дисциплін Фахового коледжу «Універсум» Київського університету імені Бориса Грінченка

Викладач: Кравченко Наталія Володимирівна

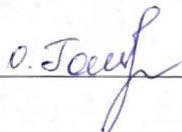
Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні циклової комісії природничих дисциплін

Протокол від «30» 08 2023 року № 1

Голова циклової комісії Людмила ГЛУХЕНЬКА

Робочу програму перевірено

« » 2023 р.

Заступник директора з навчально-методичної роботи Оксана ГОЛОВЧАНСЬКА

Заступник директора з навчальної роботи Оксана КАЛАШНИК

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. (), « » 20__ р., протокол №

на 20__/20__ н.р. (), « » 20__ р., протокол №

на 20__/20__ н.р. (), « » 20__ р., протокол №

на 20__/20__ н.р. (), « » 20__ р., протокол №

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів/ годин	4,0/120	
Курс	II	III
Семестр	4	5
Кількість змістових модулів з розподілом:	1,5	1,5
Обсяг кредитів	2	2
Обсяг годин, в тому числі:	60	60
Аудиторні	28	28
Модульний контроль	4	4
Самостійна робота	28	28
Форма семестрового контролю		залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни полягає у набутті студентами компетентностей, знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій й природних небезпек, формуванні відповідальності за особисту та колективну безпеку і усвідомлення необхідності обов'язкового виконання в повному обсязі всіх заходів гарантування безпеки праці на робочих місцях, здатності творчо мислити, вирішувати складні проблеми інноваційного характеру й приймати продуктивні рішення у сфері цивільного захисту (ЦЗ), з урахуванням особливостей майбутньої професійної діяльності випускників, досягнень науково-технічного прогресу.

Основні завдання дисципліни - сприяти процесу оволодіння студентами вміннями та навичками вирішувати професійні завдання з обов'язковим урахуванням галузевих вимог щодо забезпечення особистої та колективної безпеки в небезпечних та надзвичайних ситуаціях; формування особистої відповідальності за забезпечення гарантованого рівня безпеки функціонування об'єктів галузі, матеріальних та культурних цінностей в межах науково-обґрунтованих критеріїв прийнятної ризику; набуття студентами знань, умінь і здатностей (компетентностей) ефективно вирішувати завдання професійної діяльності з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці та гарантування збереження життя, здоров'я та працездатності працівників у різних сферах професійної діяльності, засвоєння студентами новітніх теорій, методів і технологій з прогнозування НС, побудови моделей їхнього розвитку, визначення рівня ризику та обґрунтування комплексу заходів, спрямованих на відвернення НС, захисту персоналу, населення, матеріальних та культурних цінностей в умовах НС, локалізації та ліквідації їхніх наслідків.

У студентів мають бути сформовані такі компетентності:

<i>Номер в освітній програмі</i>	<i>Зміст компетентності</i>	<i>Номер теми, що розкриває зміст компетентності</i>
Загальні компетентності (ЗК)		
ЗК-2	Здатність вирішувати типові спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій та фахових методик дошкільної освіти та характеризується комплексністю та невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль за іншими особами у визначених ситуаціях	2-6; 12-13; 18-19

ЗК-3	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях	4-6; 10; 18-19
ЗК-7	Здійснення безпечної діяльності	4-6; 10-13; 15; 17
Спеціальні компетентності (СК)		
СК-3	Здатність до формування в дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку навичок безпечної поведінки в довкіллі, навичок орієнтування на сталий розвиток	4-6; 12-13; 15; 18-19
СК-4	Здатність до формування в дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку основ здорового способу життя, здоров'язбережувальних навичок	6; 12-13

Предметні компетентності:

виробничо-технологічна діяльність:

- здатність орієнтуватися в основних методах і системах забезпечення техногенної безпеки, обґрунтовано вибирати відомі пристрої, системи та методи захисту людини і природного середовища від небезпек;
- ефективне використання функцій, обов'язків і повноважень з охорони праці на робочому місці, у виробничому колективі;
- проведення заходів щодо усунення причин нещасних випадків і професійних захворювань на виробництві;
- вміння оцінити сталість функціонування об'єкту господарювання в умовах надзвичайних ситуацій та обґрунтувати заходи щодо її підвищення;
- вміння обґрунтувати та забезпечити виконання комплексу робіт на об'єкті з попередження виникнення надзвичайних ситуацій, локалізації та ліквідації їхніх наслідків;
- вміння визначати критичну інфраструктуру, та загрози викликані НС або воєнним станом.

організаційно-управлінська діяльність:

- знання організаційно-правових заходів забезпечення безпечної життєдіяльності та вміння обґрунтувати та забезпечити виконання у повному обсязі заходів з колективної та особистої безпеки;
- проведення заходів з профілактики виробничого травматизму та професійної захворюваності;
- здатність до організації діяльності у складі первинного виробничого колективу з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці;
- розуміння необхідності впровадження превентивних та оперативних (аварійних) заходів цивільного захисту;
- вміння розпізнати мінну загрозу та запобігти їй, шляхом використання алгоритмів дії для усунення даної небезпеки, організація їх безпечної утилізації компетентними органами.

проектно-конструкторська діяльність:

- вміння ідентифікувати небезпечні чинники природного та техногенного середовищ і віднайти шляхи відвернення їхньої уражальної дії використовуючи імовірнісні структурно-логічні моделі;
- вміння оцінити безпеку технологічних процесів і обладнання та обґрунтувати заходи щодо її підвищення;

педагогічно-консультативна діяльність:

- вміння надати допомогу та консультації працівникам та населенню з практичних питань безпеки життєдіяльності та захисту у надзвичайних ситуаціях та період ведення воєнних дій;

контрольно-консультативна діяльність:

- здатність аналізувати механізми впливу небезпек на людину, визначати характер взаємодії організму людини з небезпеками середовища існування з урахуванням специфіки механізму токсичної дії небезпечних речовин, енергетичного впливу та комбінованої дії уражальних факторів;
- проведення заходів з профілактики виробничого травматизму та професійної захворюваності;
- здатність до організації діяльності у складі первинного виробничого колективу з обов'язковим урахуванням вимог охорони праці та цивільного захисту;
- методичне забезпечення і проведення навчання та перевірки знань з питань охорони праці серед працівників організації.

3. Результати навчання за дисципліною «Безпека життєдіяльності, охорона праці та цивільний захист»

Програмні результати навчання:

ПРН-10

- Організувати умови безпечного середовища у природному, предметному та соціальному оточенні в процесі організації різних видів діяльності дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку (4-6; 10; 12-13; 15; 17-19)

ПРН-11

- Мати навички збереження та зміцнення психічного, фізичного та соціального способу життя у дітей дошкільного (раннього та передшкільного) віку (5-6)

ПРН-13

- Знати нормативно-правові документи, законодавчі акти у сфері дошкільної освіти і використовувати їх у практичній діяльності (3; 8)

Очікуванні результати навчання:

У результаті вивчення дисципліни «Безпека життєдіяльності, охорона праці та цивільний захист» студенти повинні *оволодіти*:

- знаннями щодо культури безпеки і ризик-орієнтованого мислення, при якому питання безпеки, захисту й збереження навколишнього середовища розглядаються як найважливіші пріоритети в житті й діяльності;
- базовими знаннями з правових та організаційних питань з безпеки життєдіяльності, охорони праці та цивільного захисту;
- знаннями щодо використання законодавчих та нормативно-правових актів в галузі забезпечення безпеки;
- знаннями стосовно сучасних проблем і головних завдань безпеки життєдіяльності та вмінням визначити коло своїх обов'язків з питань виконання завдань професійної діяльності з урахуванням ризику виникнення небезпек, які можуть спричинити надзвичайні ситуації та привести до несприятливих наслідків на об'єктах господарювання;
- принципами, методами і засобами оцінки середовища перебування щодо особистої безпеки, безпеки колективу, суспільства, інтерпретування новітніх досягнень в теорії та практиці управління безпекою у НС;
- навиками проведення ідентифікації, дослідження умов виникнення і розвитку НС та забезпечення скоординованих дій щодо їх попередження на об'єктах господарювання відповідно до своїх професійних обов'язків;
- знаннями щодо розуміння, розробки і впровадження превентивних та оперативних (аварійних) заходів ЦЗ;
- навиками координації зусиль виробничого колективу в попередженні виникнення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків;

розуміти та пояснювати:

- небезпечні, шкідливі та вражаючі фактори, що породжуються джерелами небезпек мирного часу;
- вплив психофізіологічних особливостей людини на формування її безпеки;

- правила безпеки, шляхи захисту себе та свого оточення при виникненні різноманітних надзвичайних ситуацій природного, техногенного, соціально-політичного і воєнного характеру;
- загальні принципи зростання рівня небезпек на сучасному етапі, негативні наслідки небезпек в Україні з точки зору безпеки життєдіяльності;
- методи запобігання, реагування на небезпеки різного походження та їх наслідки;
- законодавчі акти та нормативні документи з питань безпеки життєдіяльності людини та убезпечення безпеки в Україні;
- основні законодавчі акти про охорону праці; міжгалузеві і галузеві нормативні акти про охорону праці;
- управління охороною праці, органи державного нагляду, громадський контроль із охорони праці;
- основи фізіології та гігієни праці, принципи відшкодування збитків працівникам у разі ушкодження їх здоров'я;
- знання методів та інструментарію моніторингу НС, побудови моделей (сценаріїв) їх розвитку та оцінки їх соціально-економічних наслідків;
- обрання і застосування методик з прогнозування та оцінки обстановки в зоні НС, розрахунку параметрів уражальних чинників джерел НС, що контролюються і використовуються для прогнозування, визначення складу сил, засобів і ресурсів для подолання НС;

аналізувати:

- зміст основних компонентів системи «людина – життєве середовище»;
- сучасні проблеми безпеки життєдіяльності, рівні небезпек;
- середовище перебування щодо особистої безпеки, безпеки колективу, суспільства;
- сталість функціонування об'єкта господарювання в умовах надзвичайної ситуації та обґрунтовувати заходи щодо її підвищення;
- джерела техногенної, природної, біологічної, соціальної небезпеки та заходи по забезпеченню безпеки життєдіяльності при прояві цих небезпек;
- надзвичайні ситуації та причини їх виникнення, характеристику вражаючих факторів та осередків ураження при надзвичайних ситуаціях техногенного, екологічного та природного характеру;
- наслідки надзвичайних ситуацій, вирішувати задачі по оцінці радіаційної і хімічної обстановки, робити висновки та пропозиції, які направлені на забезпечення безпеки життєдіяльності в умовах радіаційного та хімічного забруднення;
- основи фізіологічної безпеки людини, раціональні умови, параметри та норми забезпечення безпеки в природному, виробничому, побутовому та соціальному середовищі, джерела антропогенних

забруднень оточуючого середовища, вплив цих забруднень на безпеку життєдіяльності;

визначати:

- зміст і сутність основних понять і термінів, якими оперує безпека життєдіяльності;
- загальні закономірності виникнення небезпек, їх властивості;
- небезпечні, шкідливі та вражаючі фактори, що породжуються джерелами небезпек;
- відповідні заходи та засоби щодо створення і підтримки здорових та безпечних умов життя і діяльності людини
- за різними ознаками явні та потенційні небезпеки і по можливості попереджати їх вплив на особисту життєдіяльність та життєдіяльність оточуючих людей;
- засоби індивідуального та колективного захисту, основні принципи та способи захисту людей при прояві різних видів небезпек;
- стан готовності підрозділу до роботи в умовах загрози і виникнення НС за встановленими критеріями та показниками;
- коло своїх обов'язків за напрямом професійної діяльності з урахуванням завдань ЦЗ

орієнтуватися:

- в основних методах і системах забезпечення техніки безпеки;
- в методологічних засадах і методах дослідження безпеки життєдіяльності;
- в документах з міжнародного права, законодавчих та нормативно-технічних документах, керівних і нормативних документах України щодо захисту людей у надзвичайних ситуаціях

приймати:

- рішення з питань ЦЗ в межах своєї повноважень

розробляти:

- заходи та застосовувати засоби захисту від небезпечних, шкідливих та вражаючих факторів;
- заходи з профілактики виробничого травматизму та професійної захворюваності

використовувати:

- у своїй професійній діяльності громадсько-політичні, соціально-економічні, правові, технічні, природоохоронні, медико-профілактичні та освітньо-виховні заходи, які спрямовані на забезпечення здорових і безпечних умов існування людини;
- засоби індивідуального захисту, сховища, укриття та інші захисні споруди для забезпечення людей в умовах надзвичайних ситуацій

надавати:

- екстрену медичну допомогу у разі виникнення надзвичайних ситуацій військового та мирного часу;

- допомогу та консультування працівникам організації (підрозділу) з практичних питань захисту у НС

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт				
		Аудиторні				Самостійна
		Лекції	Практичні роботи	Семінари	Модульні контрольні роботи	
Змістовий модуль 1 Безпека життєдіяльності						
<u>Тема 1.</u> Безпека життєдіяльності як категорія	4	2				2
<u>Тема 2.</u> Небезпеки, та їх класифікація. Ризик як кількісна оцінка небезпеки та концепція прийняттого ризику	5	2				3
<u>Тема 3.</u> Правові та організаційні основи безпеки життєдіяльності	8	2		2		4
<u>Тема 4.</u> Природні та техногенні небезпеки	8	2		2		4
<u>Тема 5.</u> Соціально - політичні небезпеки, їхні види та характеристика. Соціальні та психологічні фактори ризику. Поведінкові реакції населення у НС.	8	2		2		4
<u>Тема 6.</u> Комбіновані небезпеки. Небезпеки в сучасному урбанізованому суспільстві	10	2		2	2	4
Разом	43	12		8	2	21
Змістовий модуль 2 Охорона праці						
<u>Тема 7.</u> Вступ. Загальні питання охорони праці	4	2				2
<u>Тема 8.</u> Правові та організаційні основи охорони праці	7	2		2		3
<u>Тема 9.</u> Державне управління. Державний нагляд і громадський контроль за охороною праці	2					2
<u>Тема 10.</u> Організація охорони праці на підприємстві. Профілактика травматизму та професійних захворювань	10	2		2	2	4
<u>Тема 11.</u> Навчання з питань охорони праці	6			2		4
<u>Тема 12.</u> Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії	4	2				2
<u>Тема 13.</u> Основи виробничої безпеки. Основи пожежної безпеки. Електробезпека	10	2		2	2	4
Разом	43	10		8	4	21
Змістовий модуль 3 Цивільний захист						
<u>Тема 14.</u> Історія виникнення, розвитку, роль і місце ЦЗ в державній системі захисту населення. Основні завдання цивільного захисту	2	2				

<u>Тема 15.</u> Причини, масштаби, наслідки НС в Україні, шляхи і методи їх подолання	6	2		2		2
<u>Тема 16.</u> Єдина державна система запобігання і реагування на НС. Організаційна структура сил цивільного захисту України	3					3
<u>Тема 17.</u> Характеристика осередків ураження в умовах НС , що виникли внаслідок аварійних ситуацій, стихійних лих, застосування сучасних засобів ураження	7	2		2		3
<u>Тема 18.</u> Основні способи і принципи захисту населення в умовах загрози та виникнення НС. Навчання населення діям у НС	7	2		2		3
<u>Тема 19.</u> Організація і проведення рятувальних та інших невідкладних робіт (РіНР) в умовах надзвичайних ситуацій	9	2		2	2	3
Разом	34	10		8	2	14
Усього	120	32		24	8	56

5. Програма навчальної дисципліни

Модуль I
Модуль I
Безпека життєдіяльності

Тема 1. Безпека життєдіяльності як категорія

Модель життєдіяльності людини. Головні визначення – безпека, загроза, небезпека, надзвичайна ситуація, ризик. Безпека людини, суспільства, національна безпека. Культура безпеки як елемент загальної культури, що реалізує захисну функцію людства. Аксиоми безпеки життєдіяльності. Методологічні основи безпеки життєдіяльності. Системний підхід у безпеці життєдіяльності.

Ключові терміни та поняття: безпека, небезпека, життя, діяльність, життєдіяльність, безпека життєдіяльності, життєве середовище.

Тема 2. Небезпеки, та їх класифікація. Ризик як кількісна оцінка небезпеки та концепція прийнятного ризику

Таксономія, ідентифікація та квантифікація небезпек. Види небезпек: мікро- та макро-біологічна, вибухопожежна, гідродинамічна, пожежна, радіаційна, фізична, хімічна, екологічна. Критерії переходу небезпечної події у НС, одиниці виміру показників класифікаційної ознаки НС та їхні порогові значення у природному середовищі, виробничій, транспортній та інших сферах життєдіяльності. Класифікація НС за причинами походження, територіального поширення і обсягів заподіяних або очікуваних збитків.

Загальний аналіз ризику. Індивідуальний та груповий ризик. Концепція прийнятного ризику

Ключові терміни та поняття: ризик, техногенне середовище, побутове середовище, виробниче середовище, джерело небезпек, вражаючий фактор, шкідливий фактор, небезпечний фактор, катастрофа, допустимий ризик, дерево помилок.

Тема 3. Правові та організаційні основи безпеки життєдіяльності

Правові норми, що регламентують організаційну структуру органів управління безпекою та захистом у НС, процеси її функціонування і розвитку, регламентацію режимів запобігання і ліквідації НС. Структурно-функціональна схема державного управління безпекою та захистом у НС в Україні з урахуванням правового статусу і повноважень органів влади. Органи управління, сили і ресурси з попередження та реагування на НС на державному рівні. Загальні норми законодавства, підзаконних актів, стандарти і технічні умови, технічні і адміністративні регламенти, що регламентують принципи і механізми регулювання безпеки, зниження ризиків і пом'якшення наслідків НС.

Життєдіяльність населення в умовах введення особливого правового режиму «надзвичайний стан» та «воєнний стан». Обмеження прав та свобод громадян.

Ключові терміни та поняття: конституція, нормативні акти, здоровий спосіб життя, основні принципи охорони здоров'я, санітарно-епідемічне

благополуччя населення,, медико-соціальна допомога, безпека праці, охорона праці, управління охороною праці, пожежна безпека, правові основи БЖД, екологічна безпека, надзвичайний стан, воєнний стан.

Семінар №1

Тема 4. Природні та техногенні небезпеки

Характеристика небезпечних геологічних процесів і явищ: землетрус, карст, осідання ґрунтів над гірничими виробками, зсув, обвал, ерозія ґрунту. Вражаючі фактори, що ними формуються, характер їхніх проявів та дії на людей, тварин, рослин, об'єкти економіки та навколишнє середовище.

Негативний вплив на життєдіяльність людей та функціонування об'єктів економіки в умовах проявів вражаючих факторів небезпечних метеорологічних явищ: сильного вітру, урагану, смерчу, шквалу, зливи, сильної спеки, морозу, снігопаду, граду, ожеледі.

Небезпечні гідрологічні процеси і явища: підтоплення, затоплення повеневими або паводковими водами, талими водами та в поєднанні з підняттям ґрунтових вод, підтоплення внаслідок затору льоду, вітрові нагони. Вражаючі фактори, що ними формуються, характер їхніх проявів та наслідки.

Пожежі у природних екосистемах (ландшафтна, лісова, степова, торф'яна пожежа). Вражаючі фактори природних пожеж, характер їхніх проявів та наслідки.

Біологічні небезпеки. Вражаючі фактори біологічної дії. Характеристика небезпечних патогенних мікроорганізмів: найпростіші, гриби, віруси, рикетсії, бактерії. Пандемії, епідемії, масові отруєння людей. Загальна характеристика особливо небезпечних хвороб (холера, сибірка, чума та ін.). Інфекційні захворювання тварин і рослин.

Техногенні небезпеки та їх вражаючі фактори за генезисом і механізмом впливу. Класифікація, номенклатура і одиниці виміру вражаючих факторів фізичної та хімічної дії джерел техногенних небезпек.

Промислові аварії, катастрофи та їхні наслідки. Рівні виробничих аварій в залежності від їхнього масштабу. Втрати міцності, деформації, провали і руйнування будівель та споруд. Пошкодження енергосистем, інженерних і технологічних мереж.

Небезпечні події на транспорті та аварії на транспортних комунікаціях. Вимоги до транспортування небезпечних речовин. Маркування небезпечних вантажів з небезпечними речовинами.

Етапи розвитку пожежі. Небезпечні для людини фактори пожежі.

Джерела радіації та одиниці її вимірювання. Класифікація радіаційних аварій за характером дії і масштабами. Ознаки радіаційного ураження. Чорнобильська катастрофа: події, факти, цифри. Режим захисту населення. Захист приміщень від проникнення радіоактивних речовин.

Класифікація небезпечних хімічних речовин за ступенем токсичності, ступень їхньої дії на організм людини.

Ключові терміни та поняття: природні небезпеки, сильнодіючі отруйні речовини, техногенні небезпеки, антропогенне забруднення, випромінювання,

стихійні лиха, літосферні стихійні лиха, гідросфері стихійні лиха, атмосферні стихійні лиха; аварії, пожежі, вибухи, СДОР.

Семінар №2

Тема 5. Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристика. Соціальні та психологічні фактори ризику. Поведінкові реакції населення у НС

Глобальні проблеми людства: глобальна біосферна криза, екологічна криза, ресурсна криза, мирне співіснування, припинення гонки озброєння та відвернення ядерної війни, охорона навколишнього природного середовища, паливно-енергетична, сировинна, продовольча, демографічна, інформаційна, ліквідація небезпечних хвороб. Соціально-політичні конфлікти, війни з використанням звичайної зброї та засобів масового ураження. Гібридні війни. Види тероризму, його первинні, вторинні та каскадні вражаючі фактори; збройні напади, захоплення й утримання об'єктів державного значення; встановлення вибухового пристрою у багатолюдному місці, установі (організації, підприємстві). Класифікація об'єктів щодо забезпечення захисту від терористичних дій. Сучасні інформаційні технології та безпека життєдіяльності людини. Особливості впливу інформаційного чинника на здоров'я людини та безпеку суспільства.

Соціальні фактори, що впливають на життя та здоров'я людини. Шкідливі звички, соціальні хвороби та їхня профілактика. Алкоголізм та наркоманія. Зростання злочинності як фактор небезпеки. Види злочинних посягань на людину. Поняття та різновиди натовпу. Поводження людини в натовпі. Фактори, що постійно або тимчасово підвищують індивідуальну імовірність наразитись на небезпеку.

Ключові терміни та поняття: екстремальна криміногенна ситуація, тероризм, війна, соціально-політичні небезпеки, конфлікт, злочинність, згвалтування.

Семінар №3

Тема 6. Комбіновані небезпеки. Небезпеки в сучасному урбанізованому суспільстві

Загальна характеристика комбінованих небезпек, їх класифікація.

Природно-техногенні небезпеки – парниковий ефект, порушення озонового шару, смог, кислотні опади, пилові бурі, зменшення родючості ґрунтів, виникнення пустель та інші явища, породжені людською діяльністю.

Природно-соціальні небезпеки – химерні етноси, наркоманія, епідемії інфекційних захворювань, венеричні захворювання, СНІД.

Причини та наслідки виникнення небезпек у сучасному урбанізованому середовищі. Основні заходи та засоби захисту від небезпек, властивих міському середовищу. Природоорієнтовані рішення для урбанізованого середовища.

Ключові терміни та поняття: парниковий ефект, кислотні опади, природно-соціальні небезпеки, наркоманія, урбанізоване середовище, соціальні хвороби, епідемія, глобальна екологічна криза, комбіновані небезпек

Модуль II Охорона праці

Тема 7. Вступ. Загальні питання охорони праці

Поняття і предмет охорони праці. Сучасний стан охорони праці в Україні та Європейському союзі. Основні розділи дисципліни «Охорона праці». Суб'єкти і об'єкти охорони праці. Основні терміни та визначення в галузі охорони праці.

Основні етапи розвитку охорони праці. Охорона праці як суспільний чинник і галузь науки. Стан охорони праці, виробничого травматизму та професійної захворюваності в Україні та інших країнах. Соціально-економічне значення охорони праці, економічні аспекти охорони праці, охорона праці як економічний чинник. Класифікація шкідливих та небезпечних виробничих чинників.

Ключові терміни і поняття: праця, охорона праці, здоров'я, працездатність, виробниче середовище, важкість праці, напруженість праці, умови праці, безпечні умови праці, шкідливі та небезпечні виробничі фактори.

Тема 8. Правові та організаційні основи охорони праці

Конституційні засади охорони праці в Україні. Законодавство України про охорону праці. Закон України «Про охорону праці». Основні принципи державної політики України у галузі охорони праці. Гарантії прав працівників на охорону праці, пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці. Охорона праці жінок, неповнолітніх, інвалідів. Обов'язки працівників щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці.

Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій.

Відповідальність посадових осіб і працівників за порушення законодавства про охорону праці.

Нормативно-правові акти з охорони праці (НПАОП): визначення, вимоги та ознаки. Структура НПАОП. Реєстр НПАОП.

Акти з охорони праці, що діють в організації, їх склад і структура. Інструкції з охорони праці. Розробка та затвердження актів з охорони праці, що діють в організації.

Фінансування охорони праці. Основні принципи і джерела. Заходи і засоби з охорони праці, витрати на здійснення і придбання яких включаються до валових витрат.

Ключові терміни і поняття: роботодавець, працівник, акт юридичний, законодавчий акт, нормативно-правовий акт, ДНАОП, СУОП, міжгалузеві та галузеві акти з охорони праці, колективний договір, трудовий договір, контракт.

Семінар № 5

Тема 9. Державне управління. Державний нагляд і громадський контроль за охороною праці

Система державного управління охороною праці в Україні. Компетенція та повноваження органів державного управління охороною праці. Національна рада з питань безпечної життєдіяльності населення.

Органи державного нагляду за охороною праці, їх основні повноваження і права.

Громадський контроль за дотриманням законодавства про охорону праці.

Ключові терміни і поняття: управління охороною праці, дисциплінарна відповідальність, дисциплінарне стягнення, адміністративна відповідальність, адміністративне стягнення, кримінальна відповідальність, злочин, нагляд за охороною праці.

Тема 10. Організація охорони праці на підприємстві. Профілактика травматизму та професійних захворювань

Структура, основні функції і завдання управління охороною праці в організації.

Служба охорони праці підприємства. Статус і підпорядкованість. Основні завдання, функції служби охорони праці. Структура і чисельність служб охорони праці. Права і обов'язки працівників служби охорони праці.

Громадський контроль за станом охорони праці в організації. Уповноважені найманими працівниками особи з питань охорони праці, їх обов'язки і права.

Комісія з питань охорони праці підприємства. Основні завдання та права комісії. Регулювання питань охорони праці у колективному договорі.

Атестація робочих місць за умовами праці. Мета, основні завдання та зміст атестації. Організація робіт та порядок проведення атестації робочих місць. Карта умов праці.

Виробничі травми, професійні захворювання, нещасні випадки виробничого характеру. Мета та завдання профілактики нещасних випадків, професійних захворювань. Розподіл травм за ступенем тяжкості. Основні заходи по запобіганню травматизму та професійним захворюванням.

Ключові терміни і поняття: травматизм, травма, виробнича травма, нещасний випадок, професійне захворювання, виробнича санітарія, гігієнічна характеристика умов праці.

Семінар №6

Тема 11. Навчання з питань охорони праці

Принципи організації та види навчання з питань охорони праці. Вивчення основ охорони праці у навчальних закладах і під час професійного навчання. Навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників під час прийняття на роботу і в процесі роботи. Спеціальне навчання і перевірка знань з питань охорони праці працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки. Навчання з питань охорони праці посадових осіб.

Інструктажі з питань охорони праці. Види інструктажів. Порядок проведення інструктажів для працівників. Інструктажі з питань охорони праці для вихованців, учнів, студентів.

Стажування (дублювання) та допуск працівників до самостійної роботи.

Ключові терміни і поняття: вступний інструктаж, первинний інструктаж, повторний інструктаж, позаплановий інструктаж, цільовий інструктаж, стажування, дублювання, наряд-допуск.

Семінар №7

Тема 12. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої санітарії

Основи фізіології праці. Втома. Гігієна праці, її значення. Чинники, що визначають санітарно-гігієнічні умови праці. Загальні підходи до оцінки умов праці та забезпечення належних, безпечних і здорових умов праці.

Робоча зона та повітря робочої зони. Мікроклімат робочої зони. Нормування та контроль параметрів мікроклімату. Заходи і засоби нормалізації параметрів мікроклімату.

Склад повітря робочої зони, джерела забруднення повітряного середовища. Контроль за станом повітряного середовища.

Основні вимоги до виробничого освітлення.

Вентиляція. Види вентиляції. Організація повітрообміну в приміщеннях.

Джерела, класифікація і характеристики вібрації. Гігієнічне нормування вібрації.

Нормування шумів. Контроль параметрів шуму, вимірювальні прилади. Методи і засоби колективного та індивідуального захисту від шуму.

Інфразвук та ультразвук. Джерела інфразвукових та ультразвукових коливань. Нормування та контроль рівнів, основні методи та засоби захисту від ультразвуку та інфразвуку.

Ключові терміни і поняття: шкідливі та отруйні речовини, параметри мікроклімату, природна вентиляція, механічна вентиляція, аварійна вентиляція, загально обмінна припливно-витяжна механічна вентиляція, освітлення, показник освітленості, природне освітлення, штучне освітлення, аварійне освітлення, евакуаційне освітлення.

Тема 13. Основи виробничої безпеки. Електробезпека. Основи пожежної безпеки.

Загальні вимоги безпеки до технологічного обладнання та процесів.

Дія електричного струму на організм людини. Електричні травми. Чинники, що впливають на наслідки ураження електричним струмом.

Класифікація приміщень за ступенем небезпеки ураження електричним струмом.

Умови ураження людини електричним струмом. Ураження електричним струмом при дотику або наближенні до струмоведучих частин і при дотику до неструмоведучих металевих елементів електроустановок, які опинились під напругою. Напруга кроку до дотику. Безпечна експлуатація електроустановок: електрозахисті засоби і заходи.

Надання першої допомоги при ураженні електричним струмом.

Показники вибухопожежонебезпечних властивостей матеріалів і речовин. Категорії приміщень за вибухопожежонебезпечністю. Класифікація вибухонебезпечних та пожежонебезпечних приміщень і зон.

Основні засоби і заходи забезпечення пожежної безпеки виробничого об'єкту. Пожежна сигналізація. Заходи пожежогасіння.

Дії персоналу при виникненні пожежі. Забезпечення та контроль стану пожежної безпеки на виробничих об'єктах. Вивчення питань пожежної безпеки працівниками.

Ключові терміни і поняття: електротравматизм, місцеві електричні травми, електричні опіки, металізація шкіри, механічні ушкодження, електрофтальмія, електричні удари, клінічна смерть, електричний шок, електробезпека, захисне заземлення, пожежа, прямі збитки, побічні збитки, зона горіння, зона теплової дії, зона задимлення, зона токсичності, горіння, вибух, займання, спалах, самозаймання, само спалахування, вибух, детонація, вогнестійкість, протипожежна перешкода, евакуаційні виходи, вогнегасники, вогнегасні речовини, сповіщувачі, сигналізація.

Семінар №8

Модуль III Цивільний захист

Тема 14. Історія виникнення, розвитку, роль і місце ЦЗ в державній системі захисту населення. Завдання цивільного захисту

Історія розвитку, організація та етапи формування системи цивільного захисту в Україні. Терміни «Цивільна оборона» і «Цивільний захист». Роль, місце і завдання цивільного захисту в структурі заходів щодо забезпечення життєдіяльності населення України.

Ключові терміни і поняття: безпека, небезпека, загроза, цивільна оборона, цивільний захист

Тема 15. Причини, масштаби, наслідки НС (природного, техногенного, соціально-політичного та воєнного характеру) в Україні, шляхи і методи їх подолання

Поняття надзвичайної ситуації (НС). Основні види небезпек і небезпечних подій: аварія, стихійне лихо, пожежа, катастрофа, епідемія, епізоотія, епіфітотія, воєнні дії, засоби масового ураження. Види новітньої зброї. Інформаційна зброя.

Критерії переходу небезпечної події у НС. Загальні ознаки, причини виникнення та рівні НС. Складові системи їх моніторингу. Галузевий моніторинг за станом безпеки у відповідній сфері відповідальності центральних органів виконавчої влади.

Територіальний моніторинг за об'єктами, ресурсами, процесами і системами захисту та ліквідації НС, стану впровадження превентивних заходів щодо зменшення їхніх масштабів.

Класифікація НС за причинами походження, територіального поширення і обсягів заподіяних або очікуваних збитків.

Основні причини виникнення НС в Україні. Етапи аналізу НС та прогнозування їхніх наслідків.

НС воєнного характеру, їх передумови, способи протидії збройній агресії, наслідки для населення, екологічні збитки та довготривалі наслідки. Небезпека вчинення терактів на об'єктах критичної інфраструктури.

Небезпеки на територіях, після припинення воєнних дій. Мінна небезпека.

Ключові терміни і поняття: надзвичайні ситуації (локальні, об'єктові, місцеві, регіональні, загальнодержавні, континентальні, глобальні), аварії, небезпечні природні явища, критична інфраструктура, війни, збройні конфлікти.

Семінар №9

Тема 16. Єдина державна система запобігання і реагування (ЄДСЗР) на НС. Організаційна структура сил цивільного захисту України

Правові та організаційні основи та принципи цивільного захисту. Правові норми, що регламентують організаційну структуру органів управління безпекою та захистом у НС, процеси її функціонування та розвитку.

Структурно-функціональна схема державного управління безпекою та захистом у НС в Україні з урахуванням правового статусу повноважень органів влади. Органи управління, сили і ресурси з попередження та реагування на НС на державному рівні. Завдання Єдиної державної системи запобігання і реагування на надзвичайні ситуації (НС).

Ключові терміни і поняття: запобігання виникненню НС, ЄДСЗР, загальнодержавний рівень, регіональний рівень, місцевий рівень, об'єктовий рівень, сили постійної готовності (СПГ), надзвичайний стан.

Тема 17. Характеристика осередків ураження в умовах НС що виникли внаслідок аварій, стихійних лих, застосування сучасної зброї ураження

Основні уражаючі фактори, які можуть виникати в умовах надзвичайних ситуацій воєнного характеру, та наслідки їх дії на людей і об'єкти господарювання.

Характеристики зон радіоактивного, хімічного та біологічного зараження.

Ядерна зброя та її класифікація. Ядерні установки та джерела іонізуючого випромінювання. Види ядерних вибухів. Особливості радіаційного впливу на людину. Поняття про дози опромінення людини. Променева хвороба. Дозиметричні прилади, їх призначення та особливості застосування. Режим радіаційного захисту. Санітарна обробка працівників. Дезактивація приміщень, обладнання, техніки, виробничої території.

Хімічна зброя: визначення і основні характеристики небезпечних хімічних речовин (НХР), особливості застосування. Класифікація отруйних речовин (ОР). Загальні правила поведінки та дії працівників при аваріях з викидом НХР. Дегазація приміщень, обладнання, виробничої території тощо.

Характеристика та особливості використання біологічної зброї. Характеристика збудників інфекційних хвороб. Види та основні властивості

біологічної зброї, основні уражаючі чинники. Способи застосування біологічних засобів. Визначення основних понять (зона біологічного зараження, осередок біологічного ураження, карантин, обсервація тощо). Засоби захисту населення від біологічної (бактеріологічної зброї).

Звичайна зброя: характеристика, наслідки вражаючої дії.

Нові види зброї масового ураження: визначення, характеристика, особливості використання.

Ключові терміни і поняття: хімічна зброя, отруйні речовини, біологічна зброя (БЗ), осередок ураження, токсодоза, бактеріальне зараження, світлове опромінення, проникна радіація, променева хвороба

Семінар №10

Тема 18. Основні способи і принципи захисту населення в умовах загрози та виникнення НС. Навчання населення діям у НС

Основні способи захисту населення від вражаючої дії факторів, що виникають у НС мирного та воєнного часу (використання засобів індивідуального захисту, укриття людей у захисних спорудах, здійснення заходів з евакуації населення).

Особливості використанні спеціальних індивідуальних засобів, що забезпечують захист органів дихання, шкіри, підвищують захисні властивості організму від дії СДОР, РР та бактеріальних засобів (БЗ).

Укриття людей у захисних спорудах (ЗС): сховища, протирадіаційні укриття, швидкоспоруджувальна захисна споруда ЦЗ, споруди подвійного призначення, найпростіші укриття. Вимоги до будівництва та експлуатації ЗС.

Здійснення заходів з евакуації населення. Види евакуації (обов'язкова; загальна або часткова; тимчасова або безповоротна). Організація та порядок проведення евакуаційних заходів.

Ключові терміни і поняття: повідомлення (оповіщення); укриття (сховища); засоби індивідуального захисту (ЗІЗ); евакуація

Семінар №11

Тема 19. Організація і проведення рятувальних та інших невідкладних робіт (РіНР) в умовах надзвичайних ситуацій

Мета і зміст рятувальних та інших невідкладних робіт. Характеристика заходів, що відносяться до рятувальних та невідкладних робіт. Способи рятування людей у зонах НС. Рятувальні засоби і правила користування ними.

Знезараження (дезактивація, дегазація, дезінфекція). Санітарна обробка

Ключові терміни і поняття: аварійно-рятувальні роботи; невідкладні роботи; розшук уражених (поверхнево-просторовий пошук, візуальний пошук, розшук за допомогою собак, тепловий пошук, акустичний пошук тощо)

Семінар №12

6. Контроль навчальних досягнень

6.1 Система оцінювання навчальних досягнень студентів

При оцінюванні рівня навчальних досягнень студентів з безпеки життєдіяльності, охорони праці та цивільного захисту враховується:

- рівень розуміння основних аспектів взаємодії в системі «людина – життєве середовище»;
- рівень знань з правових та організаційних питань безпеки життєдіяльності, охорони праці та цивільного захисту;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- здатність застосовувати набуті знання у практичній діяльності з метою розв'язування практичних задач;
- самостійність та переконливість суджень;
- рівень оволодіння практичними вміннями та навичками дій в умовах небезпеки;
- вироблення компетенційних умінь для здійснення професійної діяльності за спеціальністю з урахуванням ризику виникнення техногенних аварій й природних небезпек, формуванні відповідальності за особисту та колективну безпеку

таблиця 1

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль III	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	6	6	5	5	5	5
Відвідування семінарських занять	1	4	4	4	4	4	4
Робота на семінарському занятті	10	2	20	2	20	2	20
Виконання поточної контрольної роботи	10	2	20	4	40	2	20
Виконання завдань для самостійної роботи	5	6	30	7	35	5	25
Виконання модульної контрольної роботи	25	1	25	2	50	1	25
Разом			105		154		99
Максимальна кількість балів:		358					
Розрахунок коефіцієнта:		$358 : 100 = 3,58$					

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

До модульної контрольної роботи допускаються студенти, які відвідали не менше 90% аудиторних занять і отримали не менше 70% від можливої кількості балів за поточну роботу.

Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за модульну контрольну роботу – 25 балів.

Модуль I

Форма проведення модульного контролю: контрольна робота:

I питання: виконати тестові завдання на одну правильну відповідь;

II питання: виконати тестові завдання на декілька правильних відповідей;

III питання: встановити відповідність між термінами та їх визначенням;

IV питання: запитання з розгорнутою відповіддю (правила поведінки в НС)

Модуль II

Форма проведення модульного контролю: контрольна робота:

I завдання: виконати тестові завдання

II завдання: запитання з розгорнутою відповіддю (ситуаційна задача).

Модуль III

Форма проведення модульного контролю: контрольна робота:

I питання: виконати тестові завдання закритої форми

II питання: виконати тестові завдання відкритої форми

III питання: завдання з альтернативною відповіддю

IV питання: запитання з розгорнутою відповіддю (правила поведінки в НС)

6.4. Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання

Форма проведення семестрового контролю: екзамен.

6.4.Контроль результатів навчання за видами діяльності

критерії оцінювання виконання практичних, лабораторних робіт та відповіді на семінарському занятті

Критерії оцінювання за 10 бальною шкалою

Кількість балів	Значення оцінки (характеристика відповіді)
10	Відмінний рівень виконання завдань/відповідь повна, вичерпна й достатньо обґрунтована з, можливими, незначними недоліками
9	Достатньо високий рівень виконання завдань/відповідь без суттєвих (грубих) помилок, але не містить повних обґрунтувань
8	В цілому добрий рівень виконання завдань/відповідь містить незначну кількість несуттєвих помилок
7	Посередній рівень виконання завдань/відповідь містить значну кількість недоліків та/або незначну кількість помилок
5-6	Мінімально допустимий рівень виконання завдань, містить недоліки та помилки/відповідь неповна, що характеризується недостатньою обґрунтованістю, фрагментарністю, наявністю недоліків та помилок
3-4	Незадовільний рівень виконання завдань/відповіді, що виявляється у формальному запам'ятванні деяких понять і фактів, без належного їх розуміння, нездатності застосувати такі знання при вирішенні завдань
1-2	Незадовільний рівень виконання завдань/відповіді, що виявляється у неспроможності відтворити означення базових понять, положень, невмінні їх застосувати або виконання завдань/відповідь розпочата чи взагалі відсутня.

Критерії оцінювання виконання самостійних робіт

Критерії оцінювання за 5 бальною шкалою

Кількість балів	Значення оцінки (характеристика відповіді)
5	Відмінний рівень виконання з можливими незначними недоліками
4	В цілому добрий рівень виконання, містить незначну кількість несуттєвих помилок
3	Посередній рівень знань, виконання містить значну кількість недоліків
2	Мінімально допустимий рівень виконання

6.5. Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка за стобальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	82-89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75-81 балів	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74 балів	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання
F	1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни

Навчально-методична карта дисципліни «Безпека життєдіяльності, охорони праці та цивільний захист» для спеціальності: «Дошкільна освіта»;
Всього 120 год, з них аудиторних – 64 год. (лекції – 32 год., семінари – 24 год., модульний контроль – 8 год.), форма контролю – залік

Модулі	Змістовий модуль I						Змістовий модуль II						Змістовий модуль III				
Назва модуля	Безпека життєдіяльності						Охорона праці						Цивільний захист				
лекції	1	2	3	4	5	6	7	8	9		10	11	12	13	14	15	16
Теми лекцій	Безпека життєдіяльності як категорія	Небезпеки, та їх класифікація. Ризик як кількісна оцінка небезпеки.	Правові та організаційні основи БЖД	Природні та техногенні небезпеки	Соціально-політичні небезпеки, їхні види та характеристика	Комбіновані небезпеки. Небезпеки в сучасному урбанізованому суспільстві	Вступ. Загальні питання охорони праці.	Правові та організаційні основи охорони праці.	Організація ОП. Профілактика травматизму та професійних захворювань		Основи фізіології, гігієни праці та виробничої сантарії	Основи виробничої безпеки. Основи ПБ	Історія розвитку ЦЗ. Завдання ЦЗ	Причини, масштаби, наслідки НС в Україні	Характеристика осередків ураження в умовах НС. Запобігання НС та усунення їх наслідків	Основні способи і принципи захисту населення в умовах НС	Організація і проведення рятувальних робіт
Теми семінарських занять			Семінар №1. Правові та організаційні основи БЖД	Семінар №2. Природні та техногенні небезпеки	Семінар №3. Соціально-політичні небезпеки, види та характеристика	Семінар №4. Комбіновані небезпеки. Небезпеки в сучасному урбанізованому суспільстві	Семінар №5. Правові та організаційні основи ОП	Семінар №6. Організація ОП. Профілактика травматизму та професійних	Семінар №7. Навчання з питань охорони праці	Семінар №8. Основи фізіології, гігієни праці та виробничої сантарії. Основи виробничої та пожежної безпеки.		Семінар №9. Причини, масштаби, наслідки НС в Україні, шляхи їх подолання	Семінар №10. Характеристика осередків ураження в умовах НС воєнного характеру	Семінар №11. Основні способи і принципи захисту населення в умовах НС	Семінар №12. Організація і проведення рятувальних робіт		
Тести	10 балів		10 балів			10 балів	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів	10 балів		10 балів		
Модульні контрольні роботи	25 балів						25 балів	25 балів				25 балів					
Підсумковий контроль	Залік																

8. Рекомендовані джерела

Основні законодавчі та нормативно-правові акти

1. Конституція України. Основний закон України від 28.06.1996р №254/96-ВР (чинне законодавство станом на 01 лютого 2021р.)
2. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» [Електронний ресурс]: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 23, ст.176) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1550-14#Text>
3. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» [Електронний ресурс]: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2015, № 28, ст.250) . – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
4. Закон України «Про основи національного супротиву» [Електронний ресурс]: Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2021, № 41, ст.339) . – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1702-20#Text>
5. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [Електронний ресурс]: від 30 вересня 2019 року № 722/2019. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>
6. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992р. №2695-ХІІ (чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 10 березня 2020 року).
7. Кодекс Законів про працю в Україні від 10.12.1971р №322-VІІІ (чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 22 лютого 2021 року).
8. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності: Закон України від 23.09.1999р. №1105-XIV (чинна редакція із змінами та доповненнями станом на 19.12.2017).
9. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994р № 4004-XII (чинне законодавство із змінами та доповненнями станом на 28.12.2016)
10. Постанова Уряду України «Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві» від 17.04.2019р № 337
11. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 травня 2019 р. № 659 «Порядок розслідування нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу»
12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці» від 1 серпня 1992р. (Редакція станом на 28.10.2016)
13. Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці (НПАОП 0.00-4.12-05) поточна редакція станом на 14.04.2017
14. Типове положення про комісію з питань охорони праці підприємства (НПАОП 0.00-4.09-07) поточна редакція станом на 04.04.2007
15. Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці (НПАОП 0.00-4.11-07)
16. Типове положення про службу охорони праці (НПАОП 0.00-4.35-04) поточна редакція станом на 14.04.2017

17. Положення про порядок проведення медичних оглядів працівників певних категорій (ДНАОП 0.03-4.02-94) поточна редакція станом на 23.03.2012
18. Постанова Кабінету Міністрів України «Про єдину державну систему запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру» К.03.08.1998р.-№1198.
19. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. Станом на 15 вересня 2021 року / За заг. ред. Теремецького В. І. – Київ.: Видавничий дім «Професіонал», 2021. – 1158 с.

Основна (базова):

1. Желібо Є. П., Заверуха Н. М., Зацарний В. В. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти України I-IV рівнів акредитації/ за ред./ Є. П. Желібо. 8-е вид.- К.: «Каравела», 2018.- 344 с.
2. Запорожець О.І., Халмурадов Б.Д., Применко В.І. Безпека життєдіяльності [текст]: підручник./ [О. І. Запорожець, Б. Д. Халмурадов, В. І. Применко та ін.] – К.: «Центр учбової літератури», 2017.-448 с.
3. Грищук М.В. Основи охорони праці: підручник/ Грищук М.В. – Київ: Кондор, 2018.-238с.
4. Запорожець О.І. Цивільний захист [підручник] / О.І. Запорожець, В.О. Михайлюк, Б.Д. Халмурадов та інш. – К.: «Центр учбової літератури», 2021. – 264 с. УДК 614.
5. Гудима А. А. Захист Вітчизни. Рівень стандарту: підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти/А.А. Гудима, К.О. Пашко, І.М. Гарасимів, М.М. Фука, Ю.П. Щирба.-Тернопіль: Астог, 2019.-256с.:іл.

Додаткова:

1. Запорожець О.І. Безпека життєдіяльності. 2-ге видання/ О.І. Запорожець. – К.: ЦУЛ, 2019. – 448 с.
2. Яремко З.М., Тимошук С.В., Писаревська С.В., Стельмахович О.Б. Охорона праці: навч. посіб./ З.М. Яремко. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. – 430 с.
3. 6. В.О. Михайлюк, Б.Д. Халмурадов./ Цивільна безпека К: В-10 «Центр учбової літератури », 2017.-158с
4. Кулешов М. М., Садковий В. П., Тютюник В. В. Державна система цивільного захисту: навч. посіб. / М. М. Кулешов, В. П. Садковий, В. В. Тютюник. – Х.: НУЦЗУ, 2020. – 232 с.

Додаткові ресурси:

1. Офіційний сайт Державна служба України з питань праці <http://dsp.gov.ua/>
2. Верховна Рада України <http://www.rada.kiev.ua> .
3. Кабінет Міністрів України <http://www.kmu.gov.ua/> .
4. Рада національної безпеки і оборони України <http://www.rainbow.gov.ua/>.
5. Офіційний сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій <https://dsns.gov.ua/>

6. Офіційний сайт Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів <https://dpss.gov.ua/>